

chisaties, zooals dat voorkwam in het rapport van „de deputaten voor het leerboek“, ingezonden aan de synode van Utrecht in 1923. Het groote belang van dat laatste rapport was, methodologisch gezien, dat niet alleen de theologische orde werd gekozen voor de dogmatische leerstof, maar dat ook, en dit vooral, de vraag en antwoord-methode werd losgelaten.

Waarom juist dat laatste van zooveel betekenis is, hopen we in een volgend artikel uiteen te zetten; nu wijzen we er slechts op, als op een evenement in de historie van de Gereformeerde catechese.

Maar hoezeer nu ook al deze dingen van betekenis mogen zijn, eigemaardig is, dat men van invloed op de praktijk nog zoo weinig merkt. Ook jongere predikanten — al is dat gelukkig niet met allen zoo — maar ook jongere predikanten, die zich niet beroepen kunnen op gewoonte of gewenning, gebruiken ook zelfs voor historisch onderwijs een vragenboekje. En dat ze 't voor 't dogmatisch onderwijs doen is misschien begrijpelijker, maar ook al niet méér verstandig.

Opmerkelijk is het, hoe weinig belangstelling er bestaat voor de eischen, die de kinderpsychologie stelt aan de catechisatie. En dat is 't niet alleen.

Hoe weinig geld hebben de meeste kerkeraden gevoterd voor het catechetische onderwijs, voor leermiddelen e.d.g. Of het komt doordien de predikant er niet om vraagt of doordien de kerkeraad te zuinig is, weet ik niet.

En dit alles juist in een tijd waarin er geen vraagstuk voor het kerkelijk leven, inzonderheid in de groote steden, méér brandend is, dan juist dat van het bewaren en bouwen van de jeugd!

Dat er alzo ten dezen heel wat te reformeeren valt staat vast.

En daarmee meen ik deze artikelenreeks voldoende te hebben gemotiveerd, en tevens voldoende te hebben ingeleid.

J. W.

UIT DE SCHRIFT.

De herhaling.

Toen zij dan het middagmaal genomen hadden, zeide Jezus tot Simon Petrus: Simon, zoon van Jonas! hebt gij Mij liever dan deze? ...
Hij zeide wederom tot Hem: ten tweeden male: Simon, zoon van Jonas, hebt gij Mij lief? ...
Hij zeide tot hem ten derden male: Simon, zoon van Jonas, hebt gij Mij lief? ...
Johannes 21:15, 16, 17.

De herhaling is wellicht nooit zoo sterk in haar zielkundige kracht erkend als tegenwoordig.

Praktisch heeft men er van de oudste tijden af gebruik van gemaakt, ja, stellig vaker dan nu.

De gewoonte was vroeger een hogere levensmacht dan heden. En wat is gewoonte anders dan een voortdurende herhaling, die zich eindelijk vastzet in den mensch.

Ook Christus heeft zich in Zijn prediking meer-malen van herhaling bediend.

Maar nergens valt Zijn herhaling meer op, dan in de vragen, welke Hij aan de zee van Tiberias aan Petrus stelde.

Gewoonlijk meent men, dat de Heiland tot driemaal toe dezelfde vraag, zij het met eenige wijziging, aan Zijn discipel stelde, omdat deze Hem tot driemaal had verloochend. Misschien heeft men daarin gelijk. Doch dan vergete men niet, dat ook Petrus in Zijn verloochening zich tot herhaling liet verleiden. En de zielkundige werking der herhaling is bij hem als het ware tastbaar. Hij bevestigt zichzelf in de verloochening. Hij wordt in de verloochening steeds drierster.

Of de goede Herder nu tegen Petrus' herhaling opzettelijk stelt Zijn herhaling of niet, in elk geval past Hij de herhaling op Petrus toe.

En indien deze wordt aangewend door den Macht-hebbende, door den Hartkenner, wijk een onberekenbare invloed moet daarvan niet uitgaan!

Petrus' ziel smelt van droefheid weg!

Hoort gij, o mijn ziel, ook wel de herhaling, waarmee Jezus Zich tot U richt? Zijn evangelie, Zijn woord staat vol herhalingen. Laat gij ze wel op u inwerken?

Och, gij waant zoo dikwijls, dat indien gij het eenmaal gelezen hebt, het wel genoeg is. De herhaling slaat gij over. Gij hebt den jachtigen geest van den tijd in u, die op elk moment weer wat anders wil. Dat maakt uw geestelijk leven zoo

vluchtig, uw zelfbeproeving zoo luchtig, uw mystiek zoo oppervlakkig.

Zeker, niet in het mechanisch repet-eren, niet in het gedachteloos proeven hebt gij het te zoeken.

Maar in het, met klimmenden nadruk uzelf één, twee, desnoods honderdmaal de vraag voorleggen: ziel, hebt gij den Opgestane nu waarlijk lief? Heeft Hij voor u geleden? Is Hij voor u verzezen?

De Heilige Geest veracht de herhaling als middel niet.

Durft gij het dan wel verachten?

Beproof ook gij dat middel.

En het peil van uw geloofsleven zal stijgen.
HEPP.

KERKELIJK LEVEN.

Calvinistische Dogma-Beschouwing. ¹⁾

Als ik u ga spreken over de Calvinistische dogma-beschouwing, val ik daarmee aan een der meest typeerende kenmerken van het Calvinisme. Men zou het dogma kunnen noemen de ruggegraat van het Calvinisme. Neem het dogma weg en het Calvinisme is gelijk aan die ongelukkige wezens, wier wervelkolom op verschillende plaatsen gebroken is, die niet kunnen gaan of staan, maar altijd uitgestrekt moeten liggen, wier zenuwleven verstoord is, omdat het ruggemerg een centrale is van het zenuwstelsel. Dat het Calvinisme een dogma heeft, dat het dit dogma zuiver bewaart en in waarde houdt, daaraan dankt het zijn koninklijken stand. Nu is het gelijk een edel raspaard, dat ternauwernood bemerkt of het een berijder draagt, maar zonder het dogma zou het aan een weeskier gelijk zijn geworden, dat eer gij het weet door uw voet wordt vertreden.

Doch stellen wij in ons dogma en in de waarde, welke wij er aan toekennen onze eer, anderen rekenen het ons als een schande toe. Vraagt aan hen, die ons niet vriendelijk gezind zijn, wat zij toch eigenlijk op ons legen hebben en zij zullen u in negen van de tien gevallen antwoorden: het Calvinisme is zoo dogmatisch. En terwijl zij u dit zeggen, zullen zij het gezicht trekken van iemand, die in een bedorven vrucht de tanden heeft gezet. Laten wij er maar eerlijk voor uitkomen, dat het dogma door een voornaam deel van de tegenwoordige theologische wereld wordt gehaat. En die haat brengt men dan over op het Calvinisme, niet zoozeer op de personen, als wel op onze wereld- en levensbeschouwing. Wel is daarin in de laatste kwarteeuw eenige kentering ten goede gekomen, wel zijn er onder de niet-Calvinistische theologen, die tot het inzicht zijn gekomen, dat men ter bevordering van een geordend christelijk samenleven t ch wel omtrent eenige geformuleerde grondstellingen eensgezind moet denken, maar zij willen niet, dat de kerk daarover beslist en vooral niet, dat deze stellingen iemand binden zouden. Doch gij gevoelt het; een dogma dat niet door een kerk is uitgesproken en dat door die kerk niet met gezag wordt voorgedragen om te gelooven is geen dogma, zooals de kerken der Reformatie dit in vroeger eeuw altijd hebben verstaan. Deze toch legden in kerkelijke symbolen, in catechismussen en geloofsbelijdenissen vast wat haar leden naar het woord van God samennoerde. Een dogma zonder bindend kerkelijk gezag is een ei zonder dooier, een schaal zonder vrucht, of wilt gij, wie er zulk een dogma op na houdt, heeft misschien heel kunstig uit ivoor een ruggegraat nagemaakt en dat in een lichaam niet minder ingenieus aangebracht, maar het kan toch de ruggegraat niet vervangen. Er zit geen merg in. Het bevat geen zenuwknopen. Er gaat geen leven vanuit. Het staat wel stijf als een paal overeind, maar het lichaam hangt er ontzield en slap aan. Het maakt den indruk een soort vogelverschrikker te zijn. Daarmee is ook geoordeeld het pogen van een man als Kaftan, die leert, dat het dogma met de tijden moet wisselen. Onze tijd, zoo predikte hij, heeft behoefte aan een nieuw dogma. Doch wat is dit anders, dan wanneer een medicus op de idee kwam om elk mensch, naarmate hij hooger klimt op den maatschappelijken ladder, van zijn oude ruggegraat te opereren en hem een nieuwe in te zetten. De bekende Seeberg gaat zoover niet. Hij wil den ouden vorm van het dogma behouden, maar daarin gedurig weer een nieuwen inhoud instorten. Dat komt alzo — om onze beeldspraak uit te werken — hierop neer, dat men een wervelkolom van het oude merg ontleedde en het met nieuw vult. Het is klaar als de dag, dat al zulke experimenten niet alleen de dood van het dogma zelf, maar bij konsekwente toepassing den dood van het Christendom betekenen. Het krachtigste lichaam buet er het leven bij in, wanneer men het ruggemerg gevoelig aantast. Maar zoo doorstaat ook het Christelijk leven het niet, wanneer men het dogma niet op zijn plaats laat en ten volle oerbiedigt. Doch tegenover deze enkelen, die althans nog voor een schijn-dogma waardeering

¹⁾ Prof. Seebergen verzocht mij in mijn lezingen zoo populair mogelijk te zijn en vóór alles de vraagstukken apologetisch te bezien. Ik heb getracht daaraan te voldoen. Misschien kan de meest populaire ook hier eenig nut stichten.

koesteren staan er honderden en duizenden anderen, die alle dogma of zelfs schijn van dogma schuwen. Volgens Harnack heeft het Christendom zich reeds in de eerste eeuwen van het evangelie verwijderd en hij wijst dit enkel en alleen aan het dogma. Het dogma is voor hem de kiem des verderfs in het christelijk leven, de zondebok, waarop alles moet worden geladen, wat hem in de geschiedenis van kerk en theologie mishaagt. En Troeltsch, de profeet van het zoogenoemde nieuw-Protestantisme, zocht hierin het voornaamste kenmerk van deze richting, dat men het dogma menmoedig als ballast over boord heeft geworpen. Daardoor is naar zijn oordeel het Protestantisme gered. Al-lerwege wordt de leus van een ondogmatisch Christendom opgeheven. Het dogma, zoo betoogt men, is de knellende keten, die stuk moet worden geslagen, opdat het christelijk leven zich vrij kunne ontwikkelen. Het dogma betekent altijd en immer, dat een kerk een vergevorderd stadium van verstarving, versteening, verstijving is binnengegreden. Het dogma is de grafkelder van het geloof. Het dogma maakt de christenen, die het aanhangen, tot zoutpilaren aan de oevers van een Dooder Zee.

De aanvallen tegen het dogma worden dus wel met grof geschut gevoerd. En men heeft zijn kanonnen vooral gericht op het Calvinistische dogma. Dit kan niet verwonderen. Ook de Roomsche kerk huldigt het dogma. Zij lijdt zelfs, gelijk ik nader zal aantonen, aan overschieting van het dogma. En toch is het dogma in het Romanisme niet zulk een levensmacht als in het Calvinisme. Het dogma heeft daar hoofdzakelijk betekenis voor den clerus, niet voor de leken. Wanneer de leken maar bezitten een fides implicita, door Luther genoemd een kolenbranders-geloof, d.w.z. wanneer zij eenvoudig belijden te gelooven wat de kerk gelooft zonder precies te weten wat de kerk gelooft, wordt daarmee genoeg genomen. Voor leken komt het voornamelijk aan op het onderhouden van de godsdienstige plichten en het deelnemen aan de sacramenten. Het dogma heeft daar geen plaats in het hart van de geheele gemeente. Het wordt opgesloten in de studierealen en mag slechts af en toe en dan nog maar voor korten tijd de kathedraal binnentreden. In de kathedraal heerscht het sacramentalisme. Vooria bestaat er ook een Lutherisch dogma. Maar in Lutherische kringen durven slechts enkele getrouwen eraan vasthouden. Zij vormen een verdwijnend kleine groep. Hun invloed is uiterst gering. En ook onder hen konformeert bijna niemand zich meer zonder voorbehoud aan de oorspronkelijke belijdenisschriften. Verreweg de meesten zijn voor den machtingen druk van buiten op het dogma gevoeld gewicht. Zij hebben aan den geest des tijds het dogma ten offer gebracht. Men vond het oude dogma te hard, te vernietigend voor den mensch. Het eerst werd de leer van de predestinatie, van de eeuwige voorbeschikking Gods losgelaten. Daarna die van de geestelijke, zedelijke onmacht van den mensch. Het Humanisme, dat achter den breeden rug van Melancthon de Lutherische kerk binnensloep, werd steeds machtiger. Het dogma moest zoo omgevormd worden, dat het voor het menschelijk hart aannemelijk werd. Er werd zoelang aan geschaafd en gevild, tot er niets anders van overbleef, dan particuliere geloofsvoorstellingen. De nieuwere theologische richtingen, welke op Lutherischen bodem zijn ontstaan, nemen geen waarheden aan, dan die voldoen hetzij aan het menschelijk gevoel, hetzij aan de mensche-lijke religieuze behoefte, hetzij aan de mensche-lijke ervaring. De Goddelijke waarheid is verlaagd tot slavin, welke den mensch de voeten moet waschen. En hoever deze richtingen zich hebben verwijderd van den man, dien zij nog altijd huldigen als den Hervormer bij uitnemendheid, het moet toch toegestemd, dat Luther zelf hierin allermest vrij uitgaat. Zijn anthropocentrisch, zijn soteriologisch uitgangspunt, kende te hooge eer aan den mensch toe, stelde den mensch in het middelpunt van het godsdienstige leven. Dat is de val van het Lutheranisme geworden. Dat is de oorzaak van de ontzettende tragiek, welke zijn geschiedenis te aanschouwen geeft. Daardoor zijn de Naziverslokken van het eens zoo bloeiende Lutheranisme afgekneden en heeft het zijn kracht ingeboet. Het Calvinisme daarentegen heeft het dogma de plaats gegeven, welke het toekomt. Zeker, ook het Calvinisme heeft tijden van vooruitgang en achtereuitgang, van bloei en van inzinking gekend. Maar herleving van het Calvinisme ging steeds gepaard met herleving van het dogma. Dat dogma werd niet gedragen door een clerus, maar door een gehele gemeente. Elk Calvinistisch geloovige moest het kennen en het onderschrijven. Ieder, ook de gewone man, mocht tot ontwikkeling ervan het zijne bijdragen. Ieder was geroepen het te belijden en te beleven. Daarenboven duldte het Calvinisme niet, dat het dogma wisselt naar den menschelijken smaak. Het uitgangspunt van het Calvinisme is niet soteriologisch, maar theologisch, niet anthropocentrisch, maar theocentrisch. Het vraagt niet: wat denkt de mensch ervan, maar wat zegt God ervan. Het Soli Deo Gloria is bij het Calvinistische dogma het enige motief. Het is niet aan mode onderhevig. Het is niet van menscheijke stemmen afhankelijk. Daarom toont zijn karakter een

soliditeit, w dogma spu Het kweekt lijke tegens invloed van Liberale ge Nederland e volgehouden men aan t de eeuwige

Maar, zo drukt op he heid. Het i Het heeft v geen oog. I Calvinisme ik mij nog ik reeds v inisme en hart en ge geen hand e dan een st denten van de anatomic kerkhof. Ma spreekt laste door zijn do Het heeft e gebracht, al het Lutheri zozeer geb rechte verke aan het Ca enkel verba zuivere mys De grootste in vorige e groote my weinig beke En behalve het Calvini praktischen heeft het ha konst, wete leven in h Dat deed he besef. Het hart, elk d des Heeren, zijdig dogm door onwaa het mystisc en Lutheran meer naar is het ook en Lutherar minkt Chr naide het C a beginsel.

En nu m vinisme dog der staan, ge een kerk, e 5 staan me Het is één. Men schept en leven, tegenstelling De leer is is ze slecht speelgoed of Anders is z naturen voor deren hange Het echte wil u dat sommige en der zeiden: het is ontsta door de ker dat onderze Velstrekt n verstanden i niet alleen hart en met doch dat z het versta gen, welke e dat zij aan het verstand het denken. men op zek hoonneert al stand om w wil zij dan l tus. Het Ca een smaad, wat is dat te kennen? I jongeman, d naar onuitsp voegt: ik ke et geen beh Zoudt gij n gesicht, dat Liefde vraag een volk ee Windt het d en zijn ver